

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

Center of
Development of
Modern Training
of Iran

بررسی داستانهای مینی‌مالیسم در مصیبت‌نامه عطار نیشابوری^۱

ناصر پیری^۱، دکتر علی رضانی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر

Hesab9007@gmail.com

^۲ استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد

a-ramazani@iau-ahar.ac.ir

چکیده

مینی‌مالیسم یا کمینه‌گرایی در ادبیات، سبکی ادبی است که بر پایه فشردگی و ایجاز بیش از حد محتوای اثر بنا شده است. نویسندگان مینی‌مالیست در فشردگی و ایجاز تا آنجا پیش می‌روند که فقط عناصر ضروری اثر، آن هم در کمترین و کوتاه‌ترین شکل، باقی بمانند. به همین دلیل سادگی بیان و خالی بودن از پیچیدگی از مشخص‌ترین ویژگی‌های این آثار است. بنابراین هدف از انجام این جستار که به شیوه توصیفی تحلیلی انجام شده، بررسی مینی‌مالیست در مصیبت‌نامه عطار نیشابوری شاعر و عارف توانای قرن هفتم هجری است. برای رسیدن به این منظور، مصیبت‌نامه اثر ارزشمند عطار انتخاب و پس از بررسی کتاب و استخراج حکایات و داستان‌های کوتاه مینی‌مالیست، ویژگی‌های مختلف آن بررسی و تحلیل شد. نتیجه این بررسی نشان می‌دهد که در بسیاری از حکایات کوتاه مصیبت‌نامه می‌توان ویژگی‌هایی را یافت که با ویژگی‌های سبک مینی‌مالیست همخوانی دارد. این ویژگی‌ها ایجاز، طرح ساده، گفتگو، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، محدودیت زمان و مکان هستند.

کلیدواژه: مینی‌مالیست، داستان‌های مینی‌مالیستی عطار نیشابوری، مصیبت‌نامه.

مقدمه

مینی‌مالیسم یا کمینه‌گرایی جنبشی هنری و ادبی است که خاستگاه آن را آمریکای پس از جنگ ویشام دانسته‌اند. این جنبش که ابتدا در هنرهای دیداری شکل گرفت، همواره تداعی‌کننده مفهوم کم و کوتاه بودن و یا استفاده حداقلی از ابزارهای بیان هنری و در واقع نوعی «کاهش» بوده است. در تعریف ادبیات مینی‌مالیستی در فرهنگ بریتانیکا آمده است؛ «مینی‌مالیسم در ادبیات، سبک یا اصل ادبی است که بر پایه فشردگی افراطی و ایجاز بیش از حد محتوای اثر بنا شده است». اصولاً سادگی از ارکان مینی‌مالیسم است. پیچیدگی به هیچ نحو در داستان‌های مینی‌مالیستی راهی ندارد، تأکید بر کوتاه بودن بیش از حد داستان مینی‌مال، بیانگر تفاوت کلی آن با داستان کوتاه است.

اهمیت و اعتبار داستان که قسمت اعظم آثار ادبی جهان را به خود اختصاص می‌دهد، به دلیل پیامد مثبت آن که در بیش تر موارد؛ عبرت آموزی و بهره‌مندگشتن از تجارب و سرگذشت دیگران است، در میان همه اقوام و ملل، امری بدیهی است. این قصه‌پردازی و داستان‌نویسی که به بخشی جدا ناپذیر از زندگی انسان بدل گردیده، در گذر عمر هزار ساله ادب فارسی، گونه‌ها و شیوه‌های متفاوتی از خود ارائه داده و هر شیوه نیز، دوست داران بسیاری را مجذوب خود کرده است. در این مسیر تحول و در موقعیت زمانی، فعلی، آخرین توقف گاه سیر داستان نویسی بر سرزمین به ظاهر کوچک داستان‌های

^۱ * این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد می‌باشد.

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

Center of
Development of
Modern Training
of Iran

مینی مالیستی است. داستان‌هایی که اگر چه در دهه ۱۹۶۰ میلادی توسط نویسندگان غربی به جهانیان معرفی شد اما در ادبیات بلند مرتبه و رفیع ما ایرانیان، قدمتی دیرینه و بس عمیق دارد و حتی به سده‌های چهارم هجری نیز می‌رسد.

شباهت ساختاری کهن فارسی با داستانک‌های امروزی به حدی ملموس است که جایی برای چون و چرا و انکار منتقدان باقی نمی‌ماند. با این همه، هستند کسانی که سعی در مخدوش کردن ارزش داستانی آنها و ویژگی ذاتی این آثار دارند. این دیدگاه که خاستگاه مفاهیم مدرن، تنها در دل دنیای مدرن مصداق می‌یابد، در همه موارد درست به نظر نمی‌رسد. وجود رگه‌های مینی مال نویسی در آثار پیشینیان ما، با آن همه وسعت و عظمت، نمی‌تواند از سر اتفاق باشد. در این جستار تلاش گردیده است تا علاوه بر ارائه تصویری روشن از داستان‌های مینی مال، به موقعیت و نفوذ این نوع ادبی در گستره ادبیات کلاسیک ایران نیز پرداخته شود و از این طریق، نقش هنری و داستانی حکایت‌های بی‌مانند ایرانی پررنگ‌تر گردد.

پیشینه تحقیق

پیشینه پژوهش درباره مینی مالیسم در آثار عطار نیشابوری مسبوق به سابق نیست و با بررسی و مراجعه به سایت کتابخانه ملی و پایگاه اینترنتی معتبر [Noormags.ir](http://www.Noormags.ir) و سایت [Irandoc.com](http://www.Irandoc.com) هیچ تحقیقی، کتاب یا پایان‌نامه‌ای در زمینه مینی مالیسم در آثار عطار نیشابوری دیده نشده و برای موضوع پژوهش، کتابی مستقل نگاشته نشده است اما مقالاتی موجود می‌باشد که ارتباط نزدیکی با موضوع دارند که به معرفی آنها می‌پردازیم:

-اکرمی، ۱۳۹۰، در مقاله خود با عنوان «درون مایه حکایت‌های تذکره‌الاولیاء»، تلاش کرده است تا درون مایه حکایت‌های تذکره‌الاولیاء را به عنوان یکی از عناصر داستانی مورد بررسی قرار دهد.

-بارت، جان، ۱۳۸۱، «سخنی کوتاه درباره مینی مالیسم»، ترجمه کامران پارس‌نژاد، به بررسی و مشخصات مینی مالیسم پرداخته است.

-پارسا، ۱۳۸۵، در مقاله خود با عنوان «مینی مالیسم و ادب پارسی»، به بررسی داستانهای مینی مالیستی در گلستان سعدی پرداخته است و نتیجه کار نشان می‌دهد که با بررسی داستانهای مینی مالیستی می‌توان به درک تازه‌ای از ساختار داستانها و حکایات کلاسیک ایران دست یافت.

-جزینی، جواد، ۱۳۷۸، در مقاله خود با عنوان «ریخت شناسی داستان‌های مینی مالیستی»، به بررسی و شکل ساختاری داستان‌های مینی مالیستی پرداخته است و می‌توان گفت این مقاله یکی از منابع مفید در زمینه پژوهش مورد نظر ما می‌باشد.

-خانجانی، ۱۳۹۳، در مقاله خود با عنوان «بررسی حکایات خلد برین از دیدگاه مینی مالیسم»، به بررسی حکایت‌های خلد برین از دیدگاه مینی مالیسم پرداخته است و ویژگی‌های آن را همچون: طراحی ساده، ایجاز و فشردگی بیش از حد، محدودیت اشخاص، محدودیت زمانی، مکانی، واقع‌گرایی و برخی از عناصر داستان مانند روایت و گفتگو پرداخته است.

-روستا و رضی، ۱۳۸۸، در مقاله مشترک خود با عنوان «کمینه‌گرایی در داستان نویسی معاصر»، ضمن نگاهی به زمینه‌ها و عوامل گرایش به کمینه‌گرایی در گذشته و امروز، دیدگاه‌های منتقدان درباره آن توضیح داده شده است و ویژگی‌های داستانهای کوتاه کوتاه و شگردهایی که نویسندگان در خلق این گونه آثار به کار می‌برند، معرفی می‌شود و برای نمونه، داستانک «شمع‌ها خاموش نمی‌شوند» بر اساس مباحث مطرح شده، تجزیه و تحلیل می‌گردد.

-زارعی، شهناز، ۱۳۹۳، «شکل شناسی حکایت‌های تذکره‌الاولیاء عطار»، در این مقاله سعی شده است تا ساختمان و شکل حکایت‌های تذکره‌الاولیاء مورد بررسی قرار گیرد و نتیجه گرفته می‌شود که ساختار و شکل داستان‌های تذکره‌الاولیاء بر طبق اصول می‌باشد و بیشترین ارزش محتوا را دارد و محتوای خود را صریح و سریع بیان کند و خود را درگیر شکل‌های روایتی طولانی نکند.

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

Center of
Development of
Modern Training
of Iran

تعریف واژه‌ها و اصطلاحات

مینی‌مالیسم: ساده‌گرایی یا مینی‌مالیسم یا کمینه‌گرایی یا هنر کمینه یا هنر موجز یک مکتب هنری است که اساس آثار و بیان خود را بر پایه سادگی بیان و روش‌های ساده و خالی از پیچیدگی معمول فلسفی و یا شبه فلسفی بنیان گذاشته است. از نام‌های دیگر این جنبش abc art و هنر تحت‌اللفظی (literalist art) می‌باشد.

مینی‌مالیسم یک مکتب هنری است که اساس کار خود را بر پایه سادگی، ایجاز و فشرده‌گی می‌گذارد. این مکتب می‌کوشد به دور از پیچیدگی اطناب به بیان موضوع بپردازد. این اصطلاح نخستین بار توسط ریچارد ویلیام فیلسوف انگلیسی به کار رفت. نظریه ویلیام بر به حداقل رساندن محتوای آثار هنری استوار است. این آثار هنری می‌تواند شامل: نقاشی، موسیقی، فیلم و سینما، عکاسی، ادبیات، فلسفه، معماری باشد.

«در تعریف ادبیات مینی‌مالیستی در فرهنگ بریتانیکا آمده است؛ مینی‌مالیسم در ادبیات، سبک یا اصل ادبی است که بر پایه فشرده‌گی افراطی و ایجاز بیش از حد محتوای اثر بنا شده است. آن‌ها در فشرده‌گی و ایجاز تا آن جا پیش می‌روند که فقط عناصر ضروری اثر، آن هم در کم‌ترین و کوتاه‌ترین شکل باقی بماند. به همین دلیل برهنگی واژگانی و کم حرفی از اصلی‌ترین ویژگی‌های این آثار به شمار می‌رود.» (جزینی، ۱۳۷۸: ۳۵)

ساده‌گرایی یا مینی‌مالیسم^۲ مینی‌مالیسم یا کمینه‌گرایی یا هنر کمینه یا هنر موجز یک مکتب هنری است که اساس آثار و بیان خود را بر پایه سادگی بیان و روش‌های ساده و خالی از پیچیدگی معمول فلسفی و یا شبه فلسفی بنیان گذاشته است. از نام‌های دیگر این جنبش abc art و هنر تحت‌اللفظی (literalist art) می‌باشد. کمینه‌گرایی در ادبیات، سبک یا اصلی ادبی است که بر پایه فشرده‌گی و ایجاز بیش از حد محتوای اثر بنا شده است. مینی‌مالیست‌ها در فشرده‌گی و ایجاز تا آنجا پیش می‌روند که فقط عناصر ضروری اثر، آن هم در کمترین و کوتاه‌ترین شکل، باقی بماند. به همین دلیل کم حرفی از مشخص‌ترین ویژگی‌های این آثار است. کمینه‌گرایی ادبیات داستانی را با بیان‌های زیادی از جمله «کوتاه نویسی» و «داستان کوتاه» خوانده‌اند. کوتاه‌نویسی مینی‌مالیست‌ها نظر بسیاری از منتقدان ادبی را به خود جلب کرد، آنها نظر موافقی با اینگونه داستان‌ها نداشتند. زیرا به عقیده آنها مینی‌مالیست‌ها بیش از حد شاخ و برگ عناصر داستان را می‌زنند و لطف و روح داستان از بین می‌رود. منتقدان، کمینه‌گرایی را با نام‌هایی مانند «واقع‌گرایی سوپر مارکتی»، «آدامس بادکنکی شیک» و «ساده‌گرایی پیسی کولایی» خواندند. (بارت، ۱۳۷۵: ۷)

ویژگی‌های مینی‌مالیسم

ایجاز: بارزترین ویژگی داستان مینی‌مالیسم حجم آن است و همان طور که از نامش پیداست روایت کوتاه و موجزی را شامل می‌شود. از آن جا که «ایجاز در بیان، حرف اول در خلق این قبیل داستان‌هاست.» (گوهرین، ۱۳۸۹: ۹) لذا نویسنده مینی‌مالیسم می‌بایست از خشو و زواید بپرهیزد و کلمات را به گونه‌ای به کار برد که امکان حذف آن‌ها موجود نباشد. تأکید بر بسیار کوتاه بودن (داستان مینی‌مالیسم) بیانگر تفاوت کلی آن با داستان کوتاه معمولی است.

طرح ساده^۳: از خصیصه‌های مهم اغلب داستانهای مینی‌مالیستی داشتن طرح ساده و پیرنگ باز است. در این نوع داستانها طرح چندان پیچیده و تو در تو نیست. تمرکز روی یک حادثه اصلی است که عمدتاً رویداد شگرفی هم به حساب نمی‌آید سامرست موام در مورد داستان‌های چخوف گفته است: «اگر سعی کنید یکی از داستان‌های چخوف را تعریف کنید، می‌بینید چیزی برای تعریف کردن وجود ندارد.» (استون، ۱۳۷۶: ۲۸)

گفتگو^۴: گفتگو بنیاد تئاتر را پی می‌ریزد اما در داستان نیز یکی از عناصر مهم است، پیرنگ را گسترش می‌دهد و درونمایه را معرفی می‌کند و عمل داستانی را به پیش می‌برد.» (میرصادقی، ۱۳۹۰: ۴۳۶) چون در داستان‌های مینی‌مالیستی نویسنده برای توصیف صحنه و شخصیت‌ها زمان ندارد، بنابراین

2 Minimalism

3 . plot

4 dialogue

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

Center of
Development of
Modern Training
of Iran

گفتگو در این سبک نقش اساسی دارد تا هم شخصیت‌ها را به خوبی بشناساند و هم موضوع داستان را جذاب سازد. «این سه عنصر، دادن سرعت بیش تر در انتقال اطلاعات داستانی را بر عهده می‌گیرند.» (جزینی، ۱۳۷۸: ۳۹)

شخصیت‌های معدود: «اشخاص ساخته شده‌ای را که در داستان و نمایشنامه ... ظاهر می‌شوند، شخصیت می‌نامند. خلق چنین شخصیت‌هایی را که برای خواننده در حوزه داستان تقریباً مثل افراد واقعی جلوه می‌کنند، شخصیت پردازی می‌خوانند. (میرصادقی، ۱۳۹۰: ۸۴) «در داستان کوتاه اغلب مجالی برای شخصیت‌پردازی نیست.» (همان، ۸۶)

برخورداری از تصویری جذاب: از آن جا که نویسندگان مینی‌مالیسم، یک لحظه‌ای کوتاه از زندگی را به تصویر می‌کشند، باید در انتخاب آن تصویر و پیام نهفته در آن، خلاقیت ویژه‌ای داشته باشند. چرا که هر حادثه‌ای در زندگی روزمره، ارزش روی کاغذ آمدن را ندارد. «این گونه داستان‌ها به دلیل نداشتن برخی از عناصر داستان‌های سنتی، حتماً باید قصه‌ای جذاب برای گفتن داشته باشند.» (همان، ۴۰)

سادگی زبان: کوتاهی و اختصار داستان‌های مینی‌مالیسم به نویسندگان آنها اجازه استفاده از صناعات ادبی را نمی‌دهند، به همین دلیل زبان این داستان‌ها، زبانی بسیار ساده می‌باشد.

واقع‌نمایی: زندگی انباشته از وقایع متنوع و موقعیت‌های گوناگون است. هر واقعه‌ای که روی می‌دهد، برای نویسنده می‌تواند در حکم مواد خامی باشد، مواد خامی که از آن‌ها داستان‌های پر شور و احساسی خلق کند یا حتی رمان‌های بزرگ و باارزشی بیافریند. (میرصادقی، ۱۳۹۰: ۱۴۴)

کاربرد بیشتر برخی از عناصر داستان: گرایش بیش از حد به ایجاز موجب می‌شود که از عناصر داستانی در کم‌ترین شکل ممکن استفاده شود از این جهت مینی‌مالیست‌ها بر روی برخی عناصر، همچون: گفتگو، تلخیص، و روایت تأکید بیش‌تری دارند، چرا که این عناصر «نقش سرعت بخشیدن در انتقال اطلاعات داستانی را بر عهده می‌گیرند.» (جزینی، ۱۳۷۸: ۳۹)

محدودیت زمان و مکان: یکی از خصوصیت‌هایی که برای داستان‌های مینی‌مالیستی ذکر کرده‌اند، محدودیت زمان و مکان است. به دلیل کوتاهی حجم، زمان حوادث بسیار کوتاه است. کوتاهی داستان‌های مینی‌مال سبب می‌شود که زمان حوادث در آنها بسیار کوتاه و تغییرات مکانی به ندرت صورت گیرد. «اغلب داستان‌های مینی‌مالیستی در زمانی کمتر از یک روز، چند ساعت و گاهی چند لحظه اتفاق می‌افتد.» (همان، ۳۷) همین کوتاهی زمان و مکان باعث می‌شود که خواننده احساس کند حوادث پیش روی او رخ می‌دهند و نویسنده نیز برای تشدید این حالت از بیان روایت به زمان حال استفاده می‌کند. داستان‌های مینی‌مالیستی در زمانی کوتاه اتفاق می‌افتد.

مینی‌مالیسم در ادبیات

یکی از شیوه‌های داستان‌نویسی قرن بیستم داستان‌های مینی‌مالیستی است که آن را در فارسی خردگرایی ترجمه کرده‌اند. (میرصادقی، ۱۳۷۷: ۷۹) داستان‌های مینی‌مال داستان‌هایی هستند که اساس آن‌ها بر ایجاز و کوتاه نویسی بنا شده است. وجود بسیاری از عناصر داستان در این شیوه داستان نویسی لازم نیست مینی‌مالیسم ادبیات داستانی را «کوتاه نویسی» و «داستان کوتاه» خوانده‌اند. البته تفاوت داستان کوتاه با داستان مینی‌مال را نباید تنها در حجم آن جستجو کرد. چرا که ویژگی‌های دیگری جز کوتاهی حجم در این آثار به چشم می‌خورد. تفاوت عمده این دو بیش از آنکه کمی باشد کیفی است. (جزینی، ۱۳۷۸: ۳۵)

در ادبیات فارسی، داستان مینی‌مالیستی پدیده‌ای جدید است. اگر داستان مینی‌مالیستی به صورت کلی داستانی بسیار کوتاه با پیرنگی ساده شامل تنها یک حادثه یا کانون معنایی و شخصیت‌های محدود و اثری دفعی و واحد تصور شود، آن‌گاه می‌توان داستان مینی‌مالیستی را حتی در دورترین دوره‌های ادب فارسی نیز نشان داد. اغلب در این موارد به داستان‌های صوفیانه به‌ویژه حکایت‌های مربوط به عرفا و کرامات آن‌ها اشاره می‌شود؛ اما این

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

داستان‌ها فاقد یکی از اصلی‌ترین ویژگی‌های داستان‌های مینی‌مال، یعنی رئالیستی بودن است. ماهیت آنچه حکایت‌های صوفیه از آن سخن می‌گویند، یعنی کرامت و کشف و شهود، خارق‌عادت و مغایر با واقعیت تجربی است. واقعیت این است که این داستان‌ها را با تصاویر شگرف و سوررئالیستی‌شان به سختی می‌توان در ردیف آثار مینی‌مال جای داد. دسته دیگر از آثار کلاسیک فارسی که گاهی آن‌ها را مینی‌مالیستی نام داده‌اند، حکایت‌های سعدی است (پارسا، ۱۳۸۵: ۱۳)

ذکر نمونه‌هایی از داستان‌های مینی‌مالیستی در مصیبت‌نامه عطار و ویژگی‌های آن

جهد کن ای از رعوت راه بین تا نگردي همچو ابلیس لعین
از ملایک بوده شیطانی شوی ز اهرمن گردی و هامانی شوی
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶، ۱۲۶)^۵

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، زمان و مکان نامعلوم.

گنج خود در قعر جان بایست بُرد تا کسی آنجا نیارد دست برد
لیک چون ابلیس بوی جان نیافت برد دست و دست برد آن نیافت
(۱۲۸)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، زمان و مکان نامعلوم

پادشاهی بود احمد از احد ملک او «الفقر فخری» تا ابد
آفرینش را چو مقصود اوست بس او بُود جاوید حق را دوست بس
(۱۳۴)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، زمان و مکان نامعلوم.

در شبِ معراج پیشِ ذوالجلال مصطفی کرد از خداوند این سؤال
گفت چونی یا علیم و ای عزیز گفت با بوبکر من چونی تو نیز
(۱۴۱)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، محدودیت مکان

مصطفی گفته‌ست چون آدم به علم نوح فهم آنگاه ابراهیم حلم
باز یحیی زهد و موسی بطش کیست؟ گر نمی‌دانی شجاع دین علیست
(۱۴۵)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، گفتگو، تصویر جذاب، سادگی زبان، زمان و مکان نامعلوم.

^۵ همه نمونه‌های این بخش از کتاب مصیبت‌نامه، ۱۳۸۶، به تصحیح و اهتمام دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی آورده شده است، به همین دلیل به آوردن شماره صفحه اکتفا می‌شود.

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

کوفی‌ای را گفت مردِ راز جوی مذهبِ تو چیست؟ با من بازگویی
گفت این که پرسد ای کاره لقا؟ باد پیوسته خدایم را بقا
(۱۴۹)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، گفتگو، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، زمان و مکان نامعلوم.

پیش ذوالقرنین شد مردی دُرْم سیم خواست از شاه عالم یک درم
شاه کان بشنود گفت ای بی‌خبر از چو من شاهی که خواهد این قدر
گفت پس شهری ده و گنجی مرا تا برآید کار بی‌رنجی مرا
گفت چندینی به شاه چین دهند تو که باشی تا ترا چندین دهند
(۱۶۶)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، گفتگو، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، زمان و مکان نامعلوم.

بر سر خاکی زنی خوش می‌گریست گفت مجنونیش «کاین گریه ز چیست؟»
گفت «چشمم تر دلم غمناک ماند گفت «چشمم تر دلم غمناک ماند»
گفت «تو در خاکی او در خاک نیست کو کنون جز نور جان پاک نیست»
تا که در تن بود جایش خاک بود چون ببرد از خاک رست و پاک بود
(۱۹۱)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، گفتگو، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، محدودیت مکان، زمان نامعلوم.

تشنگان عالم کون و فساد پیش دارند ای عجب آب مراد
جمله در آبد و کس آگاه نیست یا نمی‌بینند یا خود راه نیست
(۱۹۶)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، زمان و مکان نامعلوم.

عادل آن باشد که در مُلک جهان داد بستاند ز نفس خود نهان
نَبودش در عدل کردن خاص و عام خلق را چون خویشتن خواهد مدام
گر به موری قصد غمخواری کند خویشتن را سر نگوساری کند
(۲۱۰)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، زمان و مکان نامعلوم.

چون ز کار خویشتن مرد آید یکی آنچه می‌جوید بیابد بی‌شکی
چند خواهی بود نه پخته نه خام نیک خواهی کار می‌باید تمام
هر که او در کار خود کامل بود عاقبت مقصود او حاصل بود
(۲۲۳)

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، زمان و مکان نامعلوم.

هر که پیش من فرود آورد سر لقمه اول دهنش از جگر
بار اول کوزه در دردی زند تا جگر خواران دم خردی زند
آن که از من راه زد یک گندمش هست سیصد سال نیش کزدمش
(۲۲۷)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، زمان و مکان نامعلوم.

اهل دنیا چون سگ دیوانه‌اند در گزندت زان که بس بیگانه‌اند
می‌خورند از جهل مرداری به ناز می‌کنند آن‌گه کفن از مرده باز
(۲۳۸)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، زمان و مکان نامعلوم.

طالبی را کو طلب می‌کرد راز گفت یک روزی اویس پاکباز
«روی آن دارد که تو در راه بیم تا که جان داری چنان باشی مقیم
کاین همه خلق جهان را آشکارا گویا تو کشته‌ای از درد کار
تا نباشد این چنین دردی ترا ننگ باشد خواندن مردی ترا»
(۲۴۸)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، گفتگو، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، محدودیت زمان، مکان نامعلوم.

در وجود آمد بزرگی را پسر نام حالی روستم کردش پدر
خود ز سستی سخت ناچیز آمد او نام بودش روستم چیز آمد او
هر که دون حق ترا نامی نهاد تو یقین دان کان ترا دامی نهاد
گر مسلم می‌شدی کاری به نام می‌شدی از نام هر کاری تمام
(۲۶۱)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، زمان و مکان نامعلوم.

در رهی داود طایی بی‌قرار می‌شد و تعجیل بودش بی‌شمار
آن یکی گفتش «چرا داری شتاب گویی افتاده‌ست در دکانت آب»
گفت «بر دروازه دربند منند می‌شتابم چون شتابم می‌کنند»
(۳۰۲)

ویژگی: ایجاز، طرح ساده، گفتگو، شخصیت‌های معدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، محدودیت مکان، زمان نامعلوم

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

Center of
Development of
Modern Training
of Iran

بحث و تحلیل حکایات مذکور

در ادبیات منثور و منظوم ما ایرانیان، نمونه‌های مینی‌مالیسم فراوان به چشم می‌خورند. همچنین یکی از گونه‌های داستان‌های مینی‌مالیست که در آثار کلاسیک فارسی جایگاه مهمی دارد، حکایت عارفانه است. عارفانه نویسانی مانند عطار تلاش کرده‌اند با بهره‌گیری از امکانات داستانی، آموزه‌های خود را به شکل محسوس برای مخاطبان خود به تصویر می‌کشند و این گونه درک مفاهیم عرفانی را برای آنان آسان تر می‌کنند و بر تأثیر کلام خود می‌افزایند. و سالکان راه حق را تشویق و ترغیب می‌کنند. حکایت‌های عطار از نوع تعلیمی بوده است. کوتاهی این حکایت‌ها که تعداد شخصیت‌ها و وقایع و اتفاقات آن‌ها اندک است، درک مضمونشان را آسان تر کرده است. از این رو، می‌توان حکایت‌های آثار عطار را به دلایلی مثل کوتاهی، سادگی و ایجاز، شخصیت‌های معدود و... در زمره نوشته‌های کمینه‌گرا و یا داستان‌های مینی‌مالیستی به حساب آورد. در این قسمت ویژگی‌های مینی‌مالیست در اثر ارزشمند مصیبت‌نامه بررسی و تحلیل می‌شود.

ایجاز

«تلخیص» در اصطلاح، به معنای خلاصه کردن زمان، رویداد، عمل، سرگذشت یا حالتی، و بیان آن در جمله‌های اندک است؛ به طوری که خواننده از طریق راوی و زبان او با داستان آشنا می‌شود (ایرانی، ۱۳۶۴: ۸۰). این روش در کوتاه‌تر کردن داستان تأثیر بسیاری دارد. در تعدادی از حکایت‌ها، علاوه بر نمایش کردار و گفتار شخصیت‌ها، زمانی که حادثه توجه کردنی روی نداده است و تنها گذشت زمان مهم بوده، از شیوه تلخیص استفاده شده است. توصیفات عطار بسیار کوتاه است. این توصیف اشخاص یا مکانها معمولاً در آغاز تعدادی از حکایت‌ها و از زبان نویسنده یا راوی بیان می‌شود. از مهمترین ویژگی داستان‌های مینی‌مالیستی عطار ایجاز است که داستان را ساده تر جلوه می‌دهد. نویسندگان مینی‌مالیست از توصیف‌های طولانی و بیان جزئیات دقیق و دادن توضیحات و اطلاعاتی که مخاطب می‌داند دوری می‌کنند و از واژه‌های ساده و جمله‌های کوتاه استفاده می‌کنند و این گونه دست به ایجاز می‌زنند. استفاده از حداقل واژه‌ها، یکی از ویژگی‌های داستان مینی‌مال است که در اغلب حکایت‌های مصیبت‌نامه به صورت محسوس دیده می‌شود. این ایجاز به گونه ای است که به دشواری می‌توان واژه ای از آن را حذف کرد بدون اینکه به معنای آن آسیبی برسد. البته ایجاز داستان‌های مینی‌مالیستی نه تنها دلیل ضعیف بودن این داستان‌هاست؛ بلکه نشان دهنده کیفیت بالای این داستان‌هاست؛ زیرا بیانگر این است که نویسنده مینی‌مالیست توانسته است در حجم کم داستان اغلب عناصر را بگنجاند.

طرح ساده

طرح یا پیرنگ مجموعه سازمان یافته و منسجمی از رویدادهاست که با روابط علت و معلولی به هم پیوند خورده‌اند. فورستر در کتاب جنبه‌های رمان، برای تمایز داستان و طرح، دو اصل زمان و سببیت را مطرح کرد. (فورستر، ۱۳۸۴: ۱۱۹)

طرح رمان معمولاً پیچیده است. عناصری چون کشمکش، گره افکنی، تعلیق، بحران، نقطه اوج، گره گشایی و... در آن وجود دارد گاهی برخی از عناصر نیز بارها تکرار می‌شوند. این عناصر در داستان کوتاه هم کم و بیش وجود دارند؛ اما طرح داستان‌های بسیار کوتاه، ساده است؛ زیرا به دلیل کوتاهی، همه عناصر طرح در آن‌ها حضور نمی‌یابند. داستان‌های بسیار کوتاه برای این که مورد توجه واقع شوند، نویسندگان آنها ابتدا بخش مناسبی را انتخاب کرده، سپس جذاب ترین لحظه آن را بیان می‌کنند. لحظه ای که بتواند بیشترین تأثیر را بر خواننده بگذارد تا داستان موفق تر به نظر برسد. حکایت‌ها و داستان‌های مصیبت‌نامه عطار نیز از نظر ساختاری مینی‌مالیستی است. در این حکایت‌ها، تعداد وقایع اندک است و گاهی با تحول شخصیت حکایت پایان می‌یابد، معمولاً کشمکشی در آن روی نمی‌دهد و داستان بدون مقدمه آغاز می‌شود. گاهی حکایت بسیار کوتاه است. مانند حکایات زیر:

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

Center of
Development of
Modern Training
of Iran

کرد آن دیوانه را مردی سؤال گفت «هان چونی تو ای شوریده حال»
گفت «بر هر پهلویی گشتم به راه هم بتر من آمدم بیگاه و گاه»
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۳۷۵)

گفتگو

گفتگو یکی دیگر از ویژگی‌های داستان‌های مینی‌مالیستی است. نویسندگان مینی‌مال، با استفاده از گفتگوی شخصیت‌های داستان، اطلاعاتی را که خواننده نیاز دارد، وارد داستان می‌کنند و فعل و انفعال انسانی را به نمایش می‌گذارند (رضی و روستا، ۱۳۸۸: ۸۴)

بن گفتگوها معمولاً از قول راوی نقل می‌شوند. و در داستان‌های مصیبت‌نامه هم فراوان به چشم می‌خورد. در آثار عطار، گفتگوها در واقع روش زندگی و عقاید شخصیت‌ها را منعکس می‌کنند و بسیاری از اطلاعات داستان از همین طریق منتقل می‌شود. گفتگوهای حکایات و داستان‌های مینی‌مالیستی مصیبت‌نامه را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

الف) گفتگوهای دوطرفه: گفتگوهایی که بین دو نفر یا بیشتر صورت می‌گیرد. مانند گفتگو در حکایت زیر:

بر سر خاکی زنی خوش می‌گریست گفت مجنونیش «کاین گریه ز چیست؟»
گفت «چشمم تر دلم غمناک ماند گفت «چشمم تر دلم غمناک ماند»
گفت «تو در خاکی او در خاک نیست گفت «کو کنون جز نور جان پاک نیست»
تا که در تن بود جایش خاک بود چون بمرد از خاک رست و پاک بود
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۱۹۱)

ب) گفتگوهای یک طرفه: که در آن یک طرف سخن می‌گوید و طرف مقابل ساکت است. همچون:

مصطفی گفته‌ست چون آدم به علم گفت «چشمم تر دلم غمناک ماند»
باز یحیی زهد و موسی بطش کیست؟ نوح فهم آنگاه ابراهیم حلم
گر نمی‌دانی شجاع دین علیست
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۱۴۵)

ج) گفتگوی انسان با انسان:

کوفی‌ای را گفت مردِ راز جوی مذهب تو چیست؟ با من بازگویی
گفت این که پرسد ای کاره لقا؟ باد پیوسته خدایم را بقا
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۱۴۹)

شخصیت‌های معدود

تعداد شخصیت‌هایی که در هر داستان نقش ایفا می‌کنند، با حجم آن ارتباط تنگاتنگی دارد. در داستان‌های مینی‌مالیستی چون حجم داستان‌ها کم و داستان‌ها بسیار کوتاه است، فرصتی برای پرداختن به شخصیت‌های متعدد نیست. به همین سبب، حکایت‌های بسیار کوتاه، شخصیت‌های محدودی دارند.

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

این حکایتها اغلب دو یا سه شخصیت دارند و در داستان‌های که تعداد شخصیت‌ها بیشتر است اغلب شخصیت‌ها نقش بسیار کم اهمیتی دارند. شخصیت، در حکایات مینی‌مال بسیار مهم است. در حکایات مصیبت‌نامه، اغلب یک یا دو شخصیت محور اصلی است.

در مصیبت‌نامه شخصیتها به دو دسته تقسیم می‌شوند.

شخصیت‌های انسانی: بیشتر حکایات در این اثر انسانی هستند.

شخصیت‌های خنثی: که نقش اندکی در حکایات دارند و دچار تغییر و تحول نمی‌شوند.

کوفی‌ای را گفت مردِ راز جوی مذهبِ تو چیست؟ با من بازگویی
گفت این که پرسد ای کاره لقا؟ باد پیوسته خدایم را بقا
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۱۴۹)

شخصیت‌های کلی: گاهی در حکایت‌ها از گروهی از شخصیت‌ها استفاده می‌شود که نام آن‌ها ذکر نمی‌شود، بلکه با عناوین کلی یاد می‌شوند؛ مانند جوان، پیر، کودک، دیوانه، درویش، غلام، شیخ، صوفی، قاضی، جهود و ...

آن یکی دیوانه‌ای یک گرده خواست گفت من بی‌برگم این کار خداست
مرد مجنون گفتش «ای شوریده حال من خدا را آزمودم قحط سال
بود وقت غز ز هر سو مرده‌ای و او نداد از بی‌نیازی گرده‌ای»
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۳۴۳)

شخصیت‌های غیر انسانی: در داستان‌های مینی‌مال مصیبت‌نامه در موارد نادری به شخصیت‌های غیر انسانی بر می‌خوریم که این شخصیت‌ها یا حیوان هستند.

کره خر بر شریعت کی رود؟ یا رود جز بر طبیعت کی رود؟
کره خر کز پسِ مادر رود چون به تقلیدی رود هم خر رود
(همان، ۱۴۷)

گاهی هم شخصیت غیر انسانی امری معقول است نه محسوس مانند دنیا:

هست دنیا گنده پیری گوژپشت صد هزاران شوی هر روزی بکشت
هر زمان گلگونه دیگر کند هر نفس آهنگ صد شوهر کند
از طلسم او نشد آگه کسی در میان خاک و خون دارد بسی»
(همان، ۲۴۰)

و گاه نیز شیء است:

هر کمان کز پس کشندش بیشتر تیر او بی‌شک شود در پیشتر
تا ز پس نرود به ره در حیل‌ساز کی تواند جست ز آب رود باز؟
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۱۲۷)

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

سادگی زبان

در داستانهای مینی مال، توجه به سبک زبانی اهمیت بیشتری دارد. زبان این گونه داستانها باید از چنان قدرتی برخوردار باشد که بتواند محدودیت‌های ناشی از کمبود شخصیت‌ها و حادثه‌ها را جبران کند. از این رو، در آنها واژه‌ها با دقت انتخاب شده، به شکل مناسبی به کار برده می‌شوند (رضی و روستا، ۱۳۸۸: ۸۲)

صوفی‌ای می‌رفت و جانی پرغش پای‌بازی زد قفایی محکمش
چون قفای سخت خورد آن جایگاه کرد آن صوفی مگر از پس نگاه
مرد گفت «از چه ز پس نگرنده‌ای کایت باید خورد تا تو زنده‌ای»
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۳۵۳)

حکایت‌ها و داستان‌های عطار در مصیبت‌نامه از بهترین نمونه‌های نثر مرسل به شمار می‌روند؛ زیرا عطار از زبان ساده ای استفاده می‌کند. می‌توان گفت ایجاز مهمترین ویژگی داستان‌های مینی مالیستی عطار است که داستان را ساده تر جلوه می‌دهد. «عطار از آثاری که نقل قول هم کرده هرگز عنان معانی را به دست الفاظ چموش نسپرده و همانند فنی نویسان لغات دور از ذهن و ترکیبات مهجور نیاورده است.» (بهار، ۱۳۷۳: ۸۰).

عطار در داستان‌های مینی مالیست خود معمولاً واژه‌ها را با دقت انتخاب می‌کند و بجا به کار می‌برد. زبان این داستانها شفاف است. در آن کلمه‌ها معنای حقیقی خود را دارند. از واژه‌های دشوار و متکلف استفاده نمی‌شود و نویسنده تلاش می‌کند زبان ساده و رسایی را به کار گیرد و با این زبان وقایع را برای خواننده مجسم کند.

برخورداری از تصویر جذاب

مسئله مهم دیگری که در داستان‌های مینی مالیستی اهمیت زیاد دارد، مسئله قصه پر جاذبه است. این گونه داستانها باید قصه‌ای جذاب برای گفتن داشته باشند؛ زیرا بعضی از عناصر داستان را ندارند. به عبارت دیگر چون مینی مالیست نویسان، یک لحظه کوتاه زندگی را به تصویر می‌کشند، باید در انتخاب آن تصویر دقت و خلاقیت به خرج دهند تا پیامی داشته باشد و ماجرای را بازگو کنند که جالب توجه است و خواننده به شنیدن این ماجرا علاقه مند و مشتاق است.

در این داستانها واقعه‌ای اصلی بیان می‌شود که قصه‌ای جذاب و خواندنی دارد و نیازی نیست این قصه بسیار خاص و حارق العاده باشد؛ بلکه کافیت که احساسات خواننده را تحریک کند و بر او تأثیر بگذارد.

گنج خود در قعر جان بایست بُرد تا کسی آنجا نیارد دست برد
لیک چون ابلیس بوی جان نیافت برد دست و دست برد آن نیافت
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۱۲۸)

واقع‌نمایی

داستان‌های مینی مال، واقعیات موجود در جامعه امروز را بیان می‌کنند و نویسندگان این گونه داستانها تلاش می‌کنند توجه خوانندگان را به مسائل عادی تجربه‌های زندگی و واقعیتهای جامعه جلب می‌کنند. حکایت‌های عطار نیز بیانگر حقایق موجود در جامعه آن زمان و به دور از خیال پردازی است.

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

Center of
Development of
Modern Training
of Iran

حجم کم داستان‌های مینی‌مالیستی، سبب می‌شود نویسنده فرصتی برای خیال پردازی و شاخ و برگ دادن به تخیلات ندارد. به همین دلیل این داستان‌ها تنها واقعیات موجود در جامعه را به تصویر می‌کشند و جزو داستان‌های رئالیستی محسوب می‌شوند.

بوعلی	طوسی	ز	عشق	آشفته	بود	همچو	آب	زر	سخن	می‌گفته	بود
عاقبت	چون	روز	بس	بیگاه	شد	گفت	«دردا	کاین	سخن	کوتاه	شد
زان	که	روزی	را	که	شب	در	پی	بود	کی	بود؟	
صبر	باید	کرد	تا	روزی	تمام	دررسد	کان	را	نباشد	شب	مدام»

(عطارد نیشابوری، ۱۳۸۶: ۲۴۹)

با	پسر	لقمان	چنین	گفت	«ای	پسر	گرچه	بسیاری	سخن	گفتم	چو	زر
ای	عجب	با	آن	که	لقمان	آمدم	از	بسی	گفتن	پشیمان	آمدم	
لیک	هرگز	از	خموشی	کردم	نه	پشیمان	بود	و	نه	غم	خوردنم»	

(همان، ۴۵۲)

زمان و مکان:

در داستان به زمان و مکانی که داستان در آن اتفاق می‌افتد صحنه می‌گویند. ذکر زمان و مکان در داستان‌ها مهم است. اما در داستان‌های مینی‌مالیست به دلیل کوتاه بودن داستان گذرا مطرح می‌شوند. گاهی هم زمان و مکان در اول حکایات و گاهی در میان آن بیان می‌شود. بررسی حکایت‌های کوتاه عطارد نشان می‌دهد که بسیاری از زمان‌ها از نظر تاریخی مبهم هستند و با عباراتی مانند: روزی، شبی، مدتی، وقتی، شبانگاهی، نماز شامی... بیان می‌شوند.

در	رهی	می‌رفت	مجنونی	عجب	بود	پای	و	سر	برهنه	خشک‌لب				
شد	ز	سرما	و	گل	به	بالا	کرد	و	گفت	«ای	کردگار			
یا	دلم	ده	باز	تا	چند	از	بلا	یا	نه	باری	ژنده	کفشی	ده	مرا»

(عطارد نیشابوری، ۱۳۸۶: ۳۱۲)

زمان و مکانی که حکایات در آن اتفاق می‌افتد به چهار گروه تقسیم می‌شود:

زمان و مکان محدود:

هر	که	مُرد	و	گشت	زیر	خاک	پست	هر	کسش	گوید	بیاسود	و	بَرست
----	----	------	---	-----	-----	-----	-----	----	-----	------	--------	---	-------

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

Center of
Development of
Modern Training
of Iran

مرگ را زین نهنن می نهند مردنت آسایش تن می نهند
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۱۸۷)

زمان و مکان نامعلوم:

کرد آن دیوانه را مردی سؤال گفت «بر هر پهلویی گشتم به راه
گفت «هان چونی تو ای شوریده حال»
هم بتر من آمدم بیگانه و گاه»
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۳۷۵)

زمان محدود و مکان نامعلوم:

از سریست این سر که در روز جزا از خوانند امتان با انبیا
لیک فردا دوستانش را به ناز تا ابد دایم به حق خوانند باز
دوستی نبود که در وقت بلا از خلیل خویش یاد آید ترا
گر ترا نقد است در خلّت مقام نقد جانت ذکر حق باید مدام
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۳۷۳)

زمان نامعلوم و مکان محدود:

مفتی ای را دید آن پرهیزگار بر در سلطان نشسته روز بار
فتوای پرسید ازو مرد حلیم گفت «این چه جای فتواست ای سلیم»
مرد گفتش «بر در شاه و امیر هم چه جای مفتیانست ای خرده گیر»
(عطار نیشابوری، ۱۳۸۶: ۳۲۰)

در نهایت باید گفت که در مصیبت نامه اغلب ویژگی های مینی مالیست دیده می شود که این میزان در جدول بسامدی ذیل نشان داده شده است.

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

جدول بسامدی ویژگی‌های مینی‌مالیست در مصیبت‌نامه

مصیبت‌نامه		ویژگی‌های مینی‌مالیست	ردیف
درصد	بسامد		
۱۴/۸۴	۴۲	ایجاز	۱
۱۴/۸۹	۴۲	طرح ساده	۲
۸/۷۱	۱۹	گفتگو	۳
۱۴/۹۶	۴۱	شخصیت‌های محدود	۴
۲۰/۰۹	۴۱	تصویر جذاب	۵
۱۵/۰۵	۴۲	سادگی زبان	۶
۱۵/۷۸	۳۰	واقع‌نمایی	۷
۱۴/۸۴	۴۲	محدودیت زمان و مکان	۸

نتیجه‌گیری

حکایات مصیبت‌نامه با هدف پند آموزی و فهم مفاهیم بلند عرفانی بیان شده است. بررسی این اثر ارزشمند عطار نیشابوری نشان داده است که در بسیاری از حکایات عرفانی این اثر ویژگی‌هایی می‌توان یافت که با خصوصیات و ویژگی‌های سبک مینی‌مالیست همخوانی دارد. همچنین عطار در بیان روایات و حکایات نبوغ و هنرمندی بسیار نشان داده است، و شیوه‌هایی را که نویسندگان مینی‌مالیست برای جذابیت بیشتر و خواندنی‌تر شدن داستان‌های خود به کار می‌برند، به صورت ناخودآگاه به کار برده است. از جمله این موارد می‌توان به این موارد اشاره کرد: ایجاز، طرح ساده، گفتگو، شخصیت‌های محدود، تصویر جذاب، سادگی زبان، واقع‌نمایی، زمان و مکان نامعلوم.

حکایات و روایات مینی‌مالیست عطار در مصیبت‌نامه کوتاه و موجزند. حجم کم داستان‌ها به دلیل استفاده از جمله‌ها و بندهای کوتاه است. حکایات و روایات کوتاه مصیبت‌نامه طرح ساده ای دارند. این حکایات بدون مقدمه شروع می‌شوند و در بسیاری از آن‌ها شخصیت‌ها متحول می‌شوند. شخصیت‌ها در اغلب این حکایات اندک و انگشت شمارند. بیشتر داستان‌ها دو تا سه شخصیت دارند. این شخصیت‌ها بیشتر از لحاظ درونی پردازش می‌شوند. عطار به گفتگو اهمیت بسیار داده است. این گفتگو گاهی دو طرفه و گاهی یک طرفه و به صورت تک‌گویی است. واقع‌نمایی از دیگر ویژگی‌های داستان‌های مینی‌مال عطار است. او می‌کوشد توجه خوانندگان را به تجربه‌های ملموس و واقعی زندگی جلب کند. بنابراین می‌توان گفت با زندگی انسان‌ها سر و کار دارد و به نوعی رئالیست است. البته گاهی این داستان‌ها از محدوده واقعیت خارج شده و فراواقعی هستند. در حکایات عطار، زمان و مکان بیشتر به صورت کلی مطرح شده است و در جاهایی که مکان را توصیف کرده، این توصیف بسیار مختصر بوده است. در اغلب این حکایات زمان و مکان در اول ذکر می‌شوند، و گاهی در میانه و پایان داستان. و در نهایت باید گفت عطار نیشابوری در حکایات و داستان‌های کوتاه مصیبت‌نامه اغلب ویژگی‌های داستان‌های مینی‌مالیست دیده می‌شود و این نشان دهنده توانایی و هنر والای اوست.

International Conference on "the Third Millennium and Humanities"

May 11, 2016

کنفرانس بین المللی هزاره سوم و علوم انسانی

Center of
Development of
Modern Training
of Iran

کتابنامه

- ۱- استون، ویلفر و دیگران. (۱۳۷۶). همه چیز و همه چیز، ترجمه حسن افشار، تهران: نشر مرکز.
- ۲- ایرانی، ناصر. (۱۳۶۴). **داستان؛ تعاریف و ابزارها**. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. ۴. بارت، جان (۱۳۷۵)، چند کلمه درباره مینی مالیسم، مریم نبوی نژاد، **فصلنامه زنده رود**، اصفهان، شماره ۱۴، ۱۵ و ۱۶.
- ۳- بهار، محمد تقی ملک الشعرا. (۱۳۷۳). **سبک شناسی**، (دوره ۳ جلدی)، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- ۴- بارت، جان (۱۳۷۵)، چند کلمه درباره مینی مالیسم، مریم نبوی نژاد، **فصلنامه زنده رود**، اصفهان، شماره ۱۴، ۱۵ و ۱۶.
- ۵- پارسا، سید احمد. (۱۳۸۵)، **مینی مالیسم و ادب پارسی**، **مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه باهنر کرمان**، شماره ۲۰، صص ۲۷-۴۸.
- ۶- جزینی، محمد جواد. (۱۳۷۸)، **ریخت شناسی داستان‌های مینی مالیستی**، **ماه نامه کارنامه**، دوره اول، شماره ششم.
- ۷- رضی، احمد و سهیلا روستا. (۱۳۸۸)، **کمینہ گزایی در داستان‌نویسی معاصر**، **مجله پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی**، دوره جدید، ش ۳.
- ۸- عطار نیشابوری، شیخ فرید الدین محمد بن ابراهیم. (۱۳۸۶). **مصیبت‌نامه**، به تصحیح و اهتمام دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی، تهران: انتشارات سخن، چاپ اول.
- ۹- فورستر، ادوارد مورگان. (۱۳۸۴)، **جنبه‌های رمان**، ترجمه ابراهیم یونسی، تهران: نگاه.
- ۱۰- گوهرین، کاوه. (۱۳۸۹). **داستان دوستان**، تهران: انتشارات طرح نو.
- ۱۱- میرصادقی، جمال. (۱۳۹۰). **عناصر داستان**، تهران: نشر سخن.